

5. Національне антикорупційне бюро України. URL: [ВИКЛИКИ \(nabu.gov.ua\)](http://vikliki.nabu.gov.ua)

6. Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів від 16 січня 2015 р. за № 44/26489 Про затвердження Положення про е... | від 24.12.2014 № 855 (rada.gov.ua)

7. Центр протидії корупції Антикорупційні реформи в Україні: пілотний 5-й раунд моніторингу в рамках Стамбульського плану дій щодо боротьби з корупцією | Бібліотека ОЕСР (oecd-ilibrary.org)

8. Угода між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку про відновлення дії МЕМОРАНДУМУ ПРО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва 966_001-21 від 29.12.2020 р. URL: Угода між Урядом України і Організацією... | від 29.12.2020 (rada.gov.ua)

9. Організація економічного співробітництва та розвитку і Україна УКР_24_11_21.pdf (mof.gov.ua)

10. Листа про наміри та Меморандуму за результатами завершення першого перегляду Програми «Стенд-бай» для України від 24 листопада 2021 р. УКР_24_11_21.pdf (mof.gov.ua)

Брисковська Оксана Миколаївна,
провідний науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДЕРЖАВ РОМАНОГЕРМАНСЬКОЇ СІМ'Ї

Сьогодні одними з розвинених країн Європи є Франція і Німеччина, саме приклад романогерманської сім'ї цих країн став прикладом формування і створення багатьох європейських правових систем. Належне нормативне регулювання інституту кримінального покарання та наявність узгодженої концепції його розуміння є безумовно важливими для кримінально-правової політики кожної держави. Важливе значення для вирішення національних кримінально-правових проблем має зарубіжний досвід їх розв'язання. Його осмислення дає можливість краще зрозуміти національне право. Специфіка кримінального права держав романо-германської правової

сім'ї у тому, що воно сформувалося на основі римського права. Основна ідея цієї правової сім'ї полягає в тому, що норми права розглядаються як норми поведінки, котрі відповідають вимогам справедливості та моралі. Визначення злочину в країнах романо-германської правової сім'ї міститься у кримінальному законі, в інших воно відсутнє і для з'ясування його змісту слід звертатися до доктринальних джерел. У разі наявності законодавчого визначення поняття злочину кримінальний закон містить так зване формальне визначення, коли головною ознакою, що відрізняє злочин від інших правопорушень, є заборона вчинення відповідних діянь під загрозою кримінального покарання. Приміром, згідно з § 12 (1) Кримінального кодексу (КК) Федеративної Республіки Німеччини (ФРН) злочинами є протиправні діяння, за які передбачено як мінімальний строк покарання – позбавлення волі не менше одного року до суворіших покарань, як у французькому, так і в німецькому кримінальному праві існує покарання довічне позбавлення волі. Якщо воно становить менше від року позбавлення волі або йдеться про штраф, такі діяння вважаються проступками. [1]. Разом з тим передбачено і позбавлення волі на визначений термін, максимальний термін якого за КК Франції становить 30 років, а, по КК ФРН – 15 років. До речі, аналогічна ситуація має місце і тоді, коли законодавче визначення поняття злочину у праві країни належить до цієї правової сім'ї, відсутня. Так, більшість французьких юристів вважають, що злочин – це діяння, яке порушує кримінальний закон або таке, що передбачено та карається кримінальним законом. Необхідною ознакою злочину, крім його забороненості та кримінальної караності, згідно із законодавством цих країн визнається вина. Проте, як правило, у законодавстві відсутня загальне визначення вини (наприклад, у законодавстві Франції). Щодо доктринальних джерел, то вони будуються на підставі поняття про загальну (або мінімальну) вину [2]. Загальна вина – це той мінімум психологічної ознаки, без якої взагалі не може бути злочину, проявляється у простому вольовому моменті, за яким будь-яке діяння осудної особи (за відсутності форсмажорних обставин або непереборної сили) є вольовий акт, тому що в самому діянні як такому міститься не лише матеріальний, а й психологічний його елемент. Поняття вини як ознаки злочину відсутнє і в чинному КК ФРН, хоча він містить ряд норм, присвячених вині та її формам. Наприклад, у § 15 цього кодексу зазначено, що карається лише умисна дія, якщо закон прямо не передбачає покарання за необережну дію. Відповідно до §15 КК ФРН караним є тільки умисне діяння, якщо законом чітко не передбачено покарання за необережність. У розд.5 («Вина та її форми») КК України зазначено, що виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. У свою чергу законодавець диференціював

умисел на прямий та непрямий, а необережність – на недбалість і самовпевненість. У КК ФРН такий поділ відсутній [1]. У наступному параграфі йдеться: по-перше, якщо хтось при вчиненні діяння не знає про обставину, що стосується передбаченого законом складу злочину, то діє ненароком; по-друге, той, хто під час діяння помилково сприймає обставини, які б створили склад злочину, передбаченого більш м'яким законом, може бути покараний за умисне вчинення діяння саме за більш м'яким законом. У праві цієї сім'ї вина існує у формі наміру та необережності. За навмисною формою провини винний не тільки усвідомлює протизаконний характер своєї дії (Франція), але й бажає його здійснити та досягти його шкідливі наслідки [3]. За кримінальним законодавством ФРН протиправність не включається до змісту наміру, проте необхідними його ознаками є відповідність вчинених дій передбаченому законом складу злочину та бажання їх зробити або припущення про можливість їх здійснення, коли особа примиряється з настанням відповідного становища [4]. Доктрина французького кримінального права передбачає різні ступені наміру: навмисний (передумисний, тобто коли формується протягом більш менш тривалого часу) і спеціальний, який вимагає вчинення діяння з певною метою. Ненавмисна вина за французьким законодавством має місце тоді, коли поведінка виконавця є усвідомленою та бажаною, проте останній не намагається досягти жодного шкідливого наслідку. Іноді у юридичній доктрині Франції висловлюється побажання запровадити проміжну між наміром і необережністю форму провини – невибачливу необережність, якщо особа усвідомлено йде на ризик, небезпечний для іншої людини, сподіваючись при цьому, що вона нікому не завдасть шкоди. Дві форми вини існують і у кримінальному законодавстві ФРН – намір і необережність. Намір може бути прямим і непрямим (Побічним). Прямий намір має два різновиди: перший, коли особа усвідомлює своє діяння та його наслідки і бажає як його вчинити, так і досягти передбачуваних наслідків; у другому випадку вважається, що той, хто знає чи точно передбачає слідство, все ж таки діє, не вправі посилатися, що не бажав передбачуваного слідства [5]. Недбалість за цим законодавством має місце тоді, коли особа не передбачає, що його діяння відповідає складу злочину, хоча могла це передбачати, а тому й усвідомлювати протиправність своєї поведінки. У теорії права Німеччини розрізняють два види необережності: несвідоме (особа взагалі не передбачає можливості настання злочинного результату) і усвідомлювана (особа передбачає можливість настання злочинного результату, проте вважає, що цього не станеться). Завдяки пануючій в іноземному кримінальному праві презумпції, згідно з якою більшість людей здатна усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, головна увага в ньому приділяється пошуку тих підстав, що

виключають або зменшують осудність. На відміну від попередніх інститутів, поняття неосудності в даній правовій сім'ї здебільшого міститься у кримінальному законі.

За французьким кримінальним законодавством для визнання особи осудною визначені критерії:

– медичний (відсутність психічного або нервово-психічного розладу);

– психологічний (наявність здатності усвідомлювати чи контролювати свої дії).

За §20 КК ФРН, без вини діє той, хто, роблячи діяння, внаслідок хворобливого психічного розладу, глибокого розладу свідомості, недоумства або іншого важкого психічного відхилення, здатний усвідомлювати протиправність діяння чи діяти з усвідомленням його протиправності. Щодо зменшеної осудності, то, наприклад, за КК Франції вона обумовлена наявністю того ж, що і у разі неосудності, медичного критерію та дещо зміненого психічного – зниження здатності усвідомлювати чи контролювати свої дії [3]. Загальновизнаним є правило, згідно з яким кримінальне право іноземних держав карає злочинну діяльність, починаючи із зазіхання (замаху) на злочин, хоча окремі винятки з цього правила все ж таки існують. Замах на злочин у теорії французького кримінального права визначається як початок виконання злочинного діяння за відсутності добровільної відмови від його виконання. Зрозуміло, ще перехід від некараного (за загальним правилом) приготування до злочину на початок його скоєння важко встановити, внаслідок чого в доктрині з цього приводу висловлено різні рекомендації. Більш чітко відповідне положення відтворено у § 22 КК ФРН, де зазначено: на кримінально-каране діяння зазіхає той, хто, маючи уявлення про дії, безпосередньо починає здійснювати склад злочину. У кримінальному праві цієї правової сім'ї різняться поняття співучасті та співвиконання. Під співучастю слід розуміти діяльність осіб, які безпосередньо не беруть участь у вчиненні злочину, однак провокують чи полегшують вчинення злочину виконавцем, хоча як така ця діяльність ознак злочинного діяння не містить. При цьому за французькими законами різняться співучасть як підбурювання, керівництва виконавцями, надання коштів, допомоги та сприяння вчиненню злочину. Щодо ФРН, то за її законодавством розрізняються лише вчинення злочину (у формі одноособового виконання, співвиконання та опосередкованого виконання) та підбурювання до вчинення злочину. У кримінальному законодавстві держав цієї правової сім'ї відсутні як загальне визначення, так і вказівки про сутність та цілі покарання. У французькій доктрині панують дві основні тенденції з цього приводу. За однією з них покарання – це форма реагування суспільства на

злочин, мета якої відплата та залякування, згідно інший – головними цілями покарання є виправлення та ресоціалізація злочинця. [2].

Список використаних джерел

1. Дроздов О., Дроздова О. Відмінності в правовому регулюванні та позитиви кримінального законодавства ФРН. *Закон і бізнес* Випуск 7 (1357). 2018. URL: <https://zib.com.ua/131909.html>

2. Гритенко О.А. Лекція до теми «Загальна характеристика (основні питання) Загальної частини кримінального права зарубіжних країн» Одеського Державного університету внутрішніх справ 2016. 19 с.

3. Кримінальний Кодекс Французької Республіки URL: <https://jurkniga.ua/contents/kriminalniy-kodeks-frantsuzkoi-respubliki.pdf>

4. Хелльманн У. Введення у кримінальне право Федеративної Республіки Німеччина. У кн.: Головенков П.В. Кримінальне укладання Федеративної Республіки Німеччина – Strafrechtsgesetzbuch (StGB). Научно-практичний коментарий и перевод текста закона. Potsdam: URL: Universitätsverlag Potsdam, 2021. С. 37-63.

5. Немецкое уголовное право (Общая часть): Практикум / сост. и авт. коммент. П.С. Берзин. К.: Алерта, 2021. 388 с.

Вартилицька Інна Анатоліївна,

професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КВАЛІФІКАЦІЯ СУСПІЛЬНО-НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ ЗА СТАТТЕЮ 114-2 КК УКРАЇНИ: ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ

Повномасштабне воєнне вторгнення російського агресора 24 лютого 2022 р. стало поштовхом для невідкладних змін та доповнень норм кримінального законодавства з метою забезпечення адекватного кримінально-правового реагування на загрози для національної безпеки держави.

Законом від 24 березня 2022 р. Кримінальний кодекс України (далі – КК) доповнено статтею 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» [2]. 1 квітня 2022 р. законодавцем було прийнято Закон № 2178-IX, яким було внесено деякі зміни до прийнятої кримінально-правової новели [3].

Кожна з цих новел заслуговує доктринального осмислення, проведення глибокого наукового дослідження. На думку науковців, викладення власного бачення щодо дискусійних положень